

5. Сафонова Н. Еволюція поглядів на суб'єктивну модальність / Н. Сафонова // Вісник Львівського ун-ту. Серія "Філологія". – Львів : ЛНУ, 2004. – Вип. 34. Ч. I. – С. 74-80.
6. ЯБЭС: Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2000. – 688 с.
7. Brown P., Levinson S. Politeness. Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 275 p.
8. Steen G. Basic discourse acts: When language and cognition turn into communication // Cognitive linguistics, functionalism, discourse studies: Common ground and new directions: Abstracts of the 8th International Cognitive Linguistics Conference 20-25.07.2003. – P. 15-16.

В статье описывается предикативная организация дискурсивного акта "подхвата", определяемая (суб)категориями темпоральности, модальности, персональности и диатезы, которые в реплике-стимуле могут иметь как самостоятельный статус, так и быть обусловленными соответствующими категориями в реплике-стимуле.

Ключевые слова: *подхват, дискурсивный акт, предикативность, модальность, персональность, диатеза, реплика-стимул, реплика-реакция.*

This paper describes the predicative organization of the discursive act "catching", which is constituted by the (sub)categories of temporality, modality, categories of person and voice. These (sub)categories can be of independent status in the response remark or they can be caused by the appropriate categories in the incentive remark.

Keywords: *catching, discursive act, predicativity, temporality, modality, categories of person and voice, incentive remark, response remark.*

Романюк В. Л.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТОНАЦІЙНОЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті викладено методологічні передумови і запропоновано методика експериментально-фонетичного дослідження інтонаційної актуалізації англomовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу. Представлено програму експериментально-фонетичного дослідження на матеріалі англomовних офіційно-ділових діалогів. Висвітлено хід аудитивного і акустичного аналізів та лінгвістичну інтерпретацію результатів дослідження. Доведено ефективність комплексної методики у експериментально-фонетичному дослідженні інтонаційної актуалізації англomовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу.

Ключові слова: *аудитивний аналіз, акустичний аналіз, діалог, інтонація, англomовний офіційно-діловий дискурс.*

Лінгвістична наука на сучасному етапі розвитку на перший план висуває проблеми дослідження комунікативної сутності мовних одиниць, завдяки яким забезпечується ефективна передача інформації в процесі комунікації. Комунікативна діяльність містить цілеспрямований характер, комунікативний зміст диктує вибір мовних засобів адекватного вираження. Незважаючи на необмежені можливості мови кожна сфера комунікації накладає на неї свої обмеження. Такою сферою є офіційно-ділове спілкування. Значення якого, завдяки сучасній соціальній відкритості суспільства та поширенні меж комунікативного простору, надзвичайно зростає: відмічається бурхливий розвиток міжнародних контактів, активізується ділове листування та професійні контакти спеціалістів, збільшується обсяг обміну інформацією, міждержавні та міжнародні відносини набувають нового значення. Тому нагальною стає потреба адекватного оформлення комунікативних одиниць офіційно-

ділової сфери спілкування.

Мета статті – окреслення основних методологічних положень й обґрунтування комплексної методики експериментально-фонетичного дослідження інтонаційної актуалізації англomовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу.

Розробка методологічних основ дослідження була орієнтована на загальнонаукову методологію моделювання та математичну й графічну інтерпретацію його результатів. Методика експериментально-фонетичного дослідження ґрунтувалася на використанні емпіричних загальнонаукових методів (спостереження, порівняння, вимірювання), а також спеціально-наукових методах (звукозапис, інтонографічний, комп'ютерно-осцилографічний, комп'ютерно-спектральний, статистичний метод обробки даних), методі кількісного аналізу даних.

Матеріалом дослідження слугував експериментальний корпус діалогічних текстових фрагментів, начитаних дикторами (чоловіками та жінками) – носіями англійської мови (британський варіант), матеріал із лінгафонних інтерактивних курсів та відеокурсів англійської мови, а також оригінальних англійських фільмів. Зазначені тексти необхідною мірою забезпечили достатні обсяг і структуру експериментального матеріалу. Підбір досліджуваних діалогів здійснювався з поділом їхнього експериментального масиву на 3 групи (залежно від соціального статусу мовця): вищий, рівний, нижчий. У межах кожної групи було здійснено членування тексту діалогу на його структурно-семантичні блоки і фрагменти, з яких складаються ці блоки. Подальша диференціація експериментальних діалогів спиралася на функціонально-прагматичну спрямованість (кооперативний, інформативний, прескриптивний) та емоційно-прагматичний потенціал (високий, середній, низький). Загальний обсяг експериментально-фонетичного матеріалу дослідження склали 183 діалоги, 1280 експериментальних реалізацій загальною тривалістю звучання 3 години.

Програма комплексного експериментально-фонетичного дослідження включала такі пункти:

1. Підбір експериментального матеріалу.
2. Аудитивний аналіз складових англійських діалогів офіційно-ділової сфери спілкування аудиторями-інформантами.
3. Аудитивний аналіз перцептивних характеристик англійських офіційно-ділових діалогів аудиторями-фонетистами для визначення:
 - a. Типу фрагменту;
 - b. Особливостей інтонаційної організації;
 - c. Гучності вимови;
 - d. Темпоральних особливостей;
 - e. Тембрального забарвлення.
4. Акустичний аналіз просодичних параметрів: тональних; часових; динамічних.
5. Лінгвістична інтерпретація та узагальнення результатів проведеного дослідження.

Метою аудитивного аналізу даного дослідження було визначення перцептивних характеристик просодичного оформлення англomовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу, а також відбір матеріалу для електроакустичного аналізу. Відповідно до методики експериментального дослідження аудитивний аналіз проводився двома групами аудиторів: до першої групи входили носії мови, що мають філологічну підготовку й практику аудіювання мовленнєвих текстів. Друга група складалася з п'яти аудиторів-професіоналів, що мають досвід експериментально-фонетичного аудіювання.

У ході аудитивного аналізу інформанти прослуховували весь мовний матеріал для з'ясування: 1) жанрової адекватності дискурсу; 2) природності звучання експериментального матеріалу; 3) відповідності експериментальних діалогів сучасній нормі вимови англійської літературної мови; 4) ступеня офіційності ситуації спілкування (у термінах: високий, середній, низький);

5) співвідношення соціального статусу мовця відносно статусу слухача (у термінах: вищий, рівний, нижчий); 6) міжкультурної належності комунікантів (у термінах: монокультурна, полікультурна); 7) функціонально-прагматичної спрямованості діалогу (у термінах: досягнення згоди, отримання інформації, спонукання до дії); 8) емоційно-прагматичного потенціалу діалогу (у термінах: високий, середній, низький); 9) адекватності членування тексту діалогу на структурно-семантичні блоки та фрагменти: початок (контакто-встановлювальний, стратегічно-визначальний), основна частина (динаміко-подійний, конфліктотвірний, аргументативно-дискусійний), завершення (попередньо-заклучний, власне-заклучний).

На наступному етапі аудиторам-фонетистам пропонувалось виконати низку завдань, а саме: 1) визначити акцентну структуру фрагмента; 2) розкрити специфіку тонального контуру фрагмента; 3) тип передшкали; 4) тип шкали; 5) характер руху тону на першому наголошеному складі, у термінальній ритмогрупі; 6) термінальний тон; 7) швидкість зміни руху термінального тону; 8) діапазон фрагмента, інтонаційної шкали, діапазон термінального тону у ритмофразі (вузький, звужений, середній, розширений, широкий); 9) висотнональний рівень початку фрагмента, початку шкали, завершення фрагмента, завершення шкали за таким ранжуванням: екстрависокий, високий; 10) установити характер темпу; 11) проаналізувати тривалість пауз; 12) інтервал тональних рівнів суміжних фрагментів; 13) ритмічну структуру; 14) гучність у межах фрагмента; 15) рівень гучності початку фрагмента; 16) рівень гучності завершення фрагмента; 17) наявність перепаду гучності між суміжними фрагментами; 18) дистрибуцію фразового наголосу, а також графічно зображували напрям руху основного тону на всіх ділянках ритмомелодійної структури висловлення.

Під час аудитивного аналізу кількість прослуховувань діалогів аудиторами-фонетистами не обмежувалася.

Матеріал для акустичного аналізу був відібраний в ході аудитивного аналізу діалогів, які відповідали інваріантній моделі англійського офіційно-ділового діалогічного мовлення. Мовний матеріал записувався на окрему стрічку на магнітофоні SONY CSF W 485 зі швидкістю 19,05 см/с. Сформована таким чином вибірка мовного матеріалу була використана для акустичної обробки на персональному комп'ютері IBM Pentium 233 512Mb ОЗУ з використанням програм WaveLab [12], SpectraLab [11], Cool Edit Pro [9] та SFS/WASP [10].

Комплексність акустичного аналізу досліджуваного матеріалу передбачала урахування таких факторів:

Частота основного тону. Вивчення тональних характеристик реалізації дискурсивних смислових конститuentів офіційно-ділового діалогу на акустичному рівні проводилося з урахуванням таких просодичних ознак: частотний діапазон, величина висотнонального максимуму, локалізація висотнонального максимуму, частотний інтервал, швидкість зміни ЧОТ, конфігурація ЧОТ в інтоногрупі, частотний регістр.

Звуковий тиск (інтенсивність). Динамічні характеристики інтонаційної моделі досліджуваних актуалізацій діалогів включали такі ознаки: 1) характер дистрибуції

піків інтенсивності в межах фрагмента діалогу; 2) специфіка загального динамічного контуру фрагмента діалогу; 3) максимум інтенсивності та його локалізація у структурі фрагментів, при цьому диференціювалися такі контрасти максимуму інтенсивності: мінімальний (0-20%), малий (21-40%), середній (41-60%), великий (61-80%), максимальний (81-100%); 4) мінімум інтенсивності та його локалізація у структурі фрагментів з диференціацією контрастів пікових значень інтенсивності: мінімальний (0-20%), малий (21-40%), середній (41-60%), великий (61-80%), максимальний (81-100%); 5) середня складова інтенсивності фрагмента визначалася відношенням суми максимальних значень даної ознаки в кожному складі інтоногруп до кількості замірів; 6) діапазон інтенсивності фрагмента.

Часові характеристики (тривалість). Часові характеристики аналізованих офіційно-ділових діалогів мали такі ознаки: 1) середньозвукову тривалість, яка обчислювалась як відношення загальної тривалості фрагмента до суми звуків, що його складають, за такою градацією: мінімальна (0-20%), коротка (21-40%), середня (41-60%), збільшена (61-80%), максимальна (81-100%); 2) тривалість пауз на стиках фрагментів, яка визначалася із застосуванням комп'ютерної програми Cool Edit Pro: мінімальна (0-20%), коротка (21-40%), середня (41-60%), збільшена (61-80%), максимальна (81-100%); 3) швидкістю зміни ЧОТ у термінальній ритмогрупі [8]; 4) градації зміни ЧОТ кваліфікувалися у таких термінах: нульова, мінімальна, мала, середня, велика, максимальна; 5) коефіцієнт паузації для вияву закономірностей паузної організації англomовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу визначався як відношення сумарної тривалості звучання офіційно-ділового діалогу з паузами до сумарної фонаційної тривалості звучання цього повідомлення.

При безпаузній реалізації дискурсу цей коефіцієнт дорівнює одиниці, а при зростанні кількості пауз та їхньої тривалості у дискурсі – підвищується[1].

Для перевірки достовірності результатів дослідження використовувалося їх статистичне опрацювання, яке передбачало, крім визначення абсолютних і відносних значень тонального, часового та динамічного компонентів, виведення їх середнього значення.

Опрацювання експериментальних даних та оцінка похибок результатів акустичних вимірювань, внутрішньозонних кількісних показників, а також інших цифрових даних здійснювалися за відомими методами теорії ймовірності та математичної статистики [2; 3, с. 12-37; 4, с. 179-191; 5, с. 27-65; 6, с. 272; 7, с. 93-97] з використанням комп'ютерної техніки.

Статистичні показники результатів дослідження обчислювалися в такій послідовності.

1) на підставі зведених у таблиці результатів окремих вимірів оцінюваного параметра визначалось його середнє значення; 2) обчислювалися абсолютні похибки окремих вимірів; 3) визначалось стандартне відхилення середнього результату; 4) обчислювалось значення фактичного критерію Стьюдента; 5) проводилося порівняння фактичного й табличного критеріїв Стьюдента. Табличний критерій Стьюдента визначався за кількістю здійснюваних вимірів оцінюваного параметра при обраній довірчій ймовірності $\alpha = 0,95$; 6) визначався довірчий інтервал; 7) встановлювалася відносна похибка вимірювань.

Викладення результатів дослідження проводилося у вербальній і графічній

формах. Вербальний опис виявлених закономірностей здійснювався наступним чином. На перцептивному рівні під час опису інтонаційної організації досліджувані діалоги поділялися на три групи у відповідності з соціальним статусом мовців: вищий, рівний, нижчий. Всередині зазначених груп здійснювався поділ діалогів за їхньою функціонально-прагматичною спрямованістю та емоційно-прагматичним потенціалом і, відповідно, у межах цих підгруп наводилися описи особливостей інтонаційного оформлення кожного фрагмента діалогу відповідно до його конкретної функціонально-прагматичної мети. Аналогічним чином було проведено викладення результатів акустичного аналізу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати використання обґрунтованої нами комплексної методики, апробовані безпосередньо в межах викладеної вище програми експериментально-фонетичного дослідження, показали її високу ефективність для наукового пізнання інтонаційної актуалізації англомовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу.

Л і т е р а т у р а :

1. *Блохина Л. П.* Методика анализа просодических характеристик речи / Л. П. Блохина, Р. К. Потапова. – М. : Моск. гос. пед. ин-т иностр. з. Им. М. Тореза, 1982. – 74 с.
2. *Бровченко Т. А.* Метод статистического анализа в фонетических исследованиях / Т. А. Бровченко, П. Д. Варбанец, В. Г. Таранец. – Одесса : Одесский гос. ун-т им. И. И. Мечникова, 1976. – 100 с.
3. *Долинский Е. Ф.* Обработка результатов измерений / Е. Ф. Долинский. – М. : Изд-во стандартов, 1973. – 191 с.
4. *Мальцев П. М.* Основы научных исследований / П. М. Мальцев, Н. А. Емельянова. – К. : Вища школа, 1983. – 192 с.
5. *Носенко И. А.* Начало статистики для лингвистов / И. А. Носенко. – М. : Высшая школа, 1981. – 157 с.
6. *Перебийніс В. І.* Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови / В. І. Перебийніс. – К. : Наукова думка, 1970. – 272 с.
7. *Стеріополо О. І.* Статистичний аналіз експериментальних даних / О. І. Стеріополо // Вісник Київського нац. лінгв. ун-ту. Серія : Філологія. – К. : Вид. центр КДЛУ, 2003. – Т. . – № 2. – С. 93-97.
8. *Цеплитис Л. К.* Анализ речевой интонации / Л. К. Цеплитис. – Рига : Изд-во Зинатне, 1974. – 272 с.
9. Cool Edit Pro: Program by David Johnston. Version 1.2., 1999. – Syntillium Software Corporation, P.O. Box 62255, Phoenix, FZ 85082 – 2255, USA.
10. SFS/WASP: Program by Mark Huckvale. Version 1.2. Copyright © 2003 University College London, Department of Phonetics and Linguistics.
11. SpectraLAB: FFT Spectral Analysis System. Version 4. 3213. Copyright © 1997 Sound Technology, Inc. 1400. Dell Avenue. Campbell, CA 95008 USA.
12. WaveLab: Program by Phillippe Goutier. Version 2.1. Copyright © 1995–1998 Steinberg.

В статье изложено методологические предпосылки и предложено методику экспериментально-фонетического исследования интонационной актуализации англоязычного официально-делового диалогического дискурса. Представлено программу экспериментально-фонетического исследования на материале англоязычных официально-деловых диалогов. Изложен ход аудиторического и акустического анализов и лингвистическая интерпретация результатов исследования. Доказано эффективность комплексной методики экспериментально-фонетического исследования интонационной актуализации англоязычного официально-делового диалогического дискурса.

Ключевые слова: *аудитивный анализ, акустический анализ, диалог, интонация, официально-деловой дискурс.*

In the article presents the methodological background and the method of experimental phonetic study of English intonation update official-business dialogue discourse. The program of experimental phonetic study of the English official-business dialogues. Thesis the process of auditory and acoustic analysis and linguistic interpretation of results. The efficiency of complex methodology in experimental phonetic study of English intonation update official-business dialogue discourse.

Keywords: auditory analysis, acoustic analysis, dialogue, intonation, English official-business discourse.

Руда С. В.

Київський національний університет України "КПІ"

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК

Завдання практичного оволодіння іноземною мовою потребує пошуку шляхів удосконалення як методики вироблення мовленнєвих умінь, так і великої уваги до організації мовного матеріалу. У методичній літературі висвітлюється низка питань, пов'язаних з роботою над лексикою. Однак існують і певні проблеми у формуванні лексичних навичок, необхідних для говоріння.

Ключові слова: говоріння, як вид мовленнєвої діяльності; веб-ресурси, глобальна мережа Інтернет; розвиток комунікативних здібностей; інформаційні технології; WWW-проекти і E-mail-проекти; компетентнісний підхід.

Розвиток України як самостійної держави потребує забезпечення всіх галузей народного господарства висококваліфікованими спеціалістами, які володіють фундаментальними теоретичними знаннями й високорозвиненими вміннями організації виробничого процесу. Проблема підготовки конкурентоспроможних фахівців має як теоретичне, так і практичне значення. Один із шляхів вирішення даної проблеми – це формування у студентів мовленнєвої культури, комунікативної компетенції, оволодіння кількома мовами (в тому числі 1-2 іноземними мовами). Методика навчання іноземної лексики здавна привертала увагу вчителів та методистів, і для цього існують вагомі причини: 1) важлива роль, яку відіграє знання словника в розвитку мовленнєвих умінь учнів; 2) трудомісткість процесу оволодіння словником; 3) складність самої проблеми, оскільки лексичний склад мови являє собою досить різноманітну й барвисту картину, а лексичні одиниці – різнопланові й багатомірні явища, істотні особливості засвоєння яких важко виявити та повернути на користь методики навчання. Завдання практичного оволодіння іноземною мовою потребує пошуку шляхів удосконалення як методики вироблення мовленнєвих умінь, так і великої уваги до організації мовного матеріалу. У методичній літературі висвітлюється низка питань, пов'язаних з роботою над лексикою. Однак існують і певні проблеми у формуванні лексичних навичок, необхідних для говоріння. У висловлюваннях учнів не спостерігається належного варіювання лексики, і тому їх мовлення в мовному відношенні дуже часто буває бідним [4; 98-99].

Питаннями навчальних діалогів, які базуються на комунікативних засадах займалася низка видатних педагогів, психологів та методистів минулих років та сьогодення: Артемов В. А., Бех П. О., Биркун Л. В., Близнюк О. І., Панова Л. С., Гордій О. М., Леонт'єв А. А., Пассов Є. І., Перкас С. В., Петровська Л. А., Романенко Т. Л., Тешева М. М. та ін. Але на сьогодні питання навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення в контексті комунікативної методики лишається недостатньо вивченим. Комунікативний підхід є пріоритетним у теорії та практиці навчання мов. Принцип комунікативності передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації (Ю. І. Пассов). Принцип комунікативності має на увазі збереження в навчально-мовленнєвій практиці основних характеристик і умов природного процесу спілкування: вмотивованість висловлювань, їх спрямування на конкретну особу, ситуативність, варіативність, емоційне забарвлення тощо. Реалізація